Universitat de les Illes Balears

TREBALL FI DE GRAU

LA DIMENSIÓ EMOCIONAL DELS INFANTS I JOVES DINS ELS PROCESSOS D'ADOPCIÓ.

UNA PROPOSTA DE FORMACIÓ ALS PROFESSIONALS D'AQUEST ÀMBIT.

Neus Sancho Buades

Grau de Pedagogia

Facultat d'Educació

Any Acadèmic 2021-22

LA DIMENSIÓ EMOCIONAL DELS INFANTS I JOVES DINS ELS PROCESSOS D'ADOPCIÓ.

UNA PROPOSTA DE FORMACIÓ ALS PROFESSIONALS D'AQUEST ÀMBIT.

Neus Sancho Buades

Treball de Fi de Grau

Facultat d'Educació

Universitat de les Illes Balears

Any Acadèmic 2021-22

Paraules clau del treball:

Adopció, dimensió emocional, infància i famílies.

Nom Tutora del Treball Marga Vives

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☐	☐

RESUM

L'entorn familiar és on s'estableixen les primeres interaccions, convertint-se en un punt de referència pels infants i joves, proporcionant una atenció adequada a les seves necessitats i característiques psicològiques i emocionals, a través d'interaccions socio-afectives. No obstant això, les experiències d'alguns infants i joves es veuen marcades per negligència, maltractament... situacions de desprotecció que poden acabar amb la separació definitiva de les seves famílies biològiques. Els processos d'adopció, per molts d'infants i joves és una realitat complicada i difícil de gestionar, fent que, els diferents professionals implicats en els serveis de protecció i adopció han de tenir les eines perquè aquests nins i joves puguin realitzar aquest procés de la manera més adequada possible i detectar possibles situacions i problemes. En aquest sentit el present treball pretén realitzar una recollida d'informació de diferents programes basats en l'evidència internacionals i una anàlisi comparativa dels programes d'adopció de diferents comunitats autònomes, amb l'objectiu de realitzar un programa de formació destinat als diferents professionals que actuen i treballen als diferents processos d'adopció.

Paraules clau: adopció, dimensió emocional, infància i famílies.

ABSTRACT

The family environment is where the first interactions are established, becoming a point of reference for children and young people, providing adequate attention to their needs and psychological and emotional features, through socio-affective interactions. However, the experiences of some children and young people are marked by negligence, mistreatment... situations of lack of protection that might end with the definitive separation from their biological families. The adoption process, for many children and young people is a complicated and difficult reality to manage, making the different professionals involved in the protection and adoption services may have the tools because these children and young people may carry out this process in the most appropriate way possible and detect possible situations and problems. In this sense, the present project aims to collect information from different international evidence-based programs and a comparative analysis of the adoption programs of different autonomous communities, with the objective of carrying out a training program for the different professionals who act and work in the different adoption processes.

Key words: adoption, emotional dimension, childhood and families.

INDEX

1. **Introducció**. 6
2. **Objectius** 8
3. **Metodologia** 8
4. **Desenvolupament psicològic i emocional i relacions interpersonals** 10
   - **4.1** Primera infància 11
   - **4.2** Infants 12
   - **4.3** Joves 14
5. **Desprotecció infantil i juvenil** 16
   - **5.1.** Mesures de protecció 18
6. **Adopcions** 21
   - **6.1** Tipus d'adopció 21
   - **6.2** Processos d'adopció 22
   - **6.3** Conseqüències dins la dimensió emocional del nin. 23
7. **Resultats programes basats en l'evidència** 26
   - **7.1** Característiques dels programes EBP. 26
   - **7.2** Anàlisi sistemàtic dels programes basats en l'evidència 28
   - **7.3** Revisió de les propostes a nivell estatal 29
   - **7.4** Discussió dels resultats sobre les propostes implementades 36
8. **Desenvolupament de la proposta** 38
9. **Conclusions** 44
10. **Referències bibliogràfiques** 47
11. **Annexes** 54

1. Introducció

És necessari considerar que les societats han estat i estan en constant canvi marcades, actualment, per innovacions tecnològiques i científiques: fenòmens com ara la globalització, l'era digital, la societat del coneixement... Per tant, és necessari preparar des d'un primer moment als infants i joves amb habilitats per la vida que li permetin interactuar amb el món, dotant d'eines que facilitin el seu desenvolupament a l'hora de la presa de decisions emocionals, amb les quals es poden prevenir conflictes com l'estrès, burnout, les addiccions... en definitiva qualsevol situació que pugui dificultar el seu benestar (Cardona, 2017). Diversos estudis determinen que fer un treball rigorós davant dels processos d'aprenentatge i el maneig de les emocions es converteix en un factor protector enfront de possibles situacions de risc que puguin afectar els infants i joves. (Henao & García, 2009).

Sent les emocions humanes un fenomen complex que engloben, per una banda, aspectes biològics, i per l'altre, posseeixen determinants socioculturals presents en el desenvolupament de l'individu. El seu desenvolupament psicològic i emocional és arran del medi social, determinada cultura i període històric concret, fent que les persones vagin construint el significat de les seves experiències emocionals a partir de les interaccions amb altre persones dins un determinat context relacional, podent determinar que cada individu viu una realitat concreta i social (Silva & Tuleski, 2014).

L'entorn familiar és on, en primera instància, s'estableixen les primeres interaccions, convertint-se en un punt de referència per nins i nines, desenvolupant els estils de socialització, competències emocionals, estratègies d'afrontament... Considerant que les pràctiques educatives de les persones cuidadores tenen un impacte en el seu desenvolupament, independent de les característiques psicològiques i fisiològiques del infant i jove, fent que les diferents actituds i reaccions desencadenen respostes als nins, i al seu torn el nin estimula amb la seva presència a l'adult i així s'estableix una relació entre ells. (Delgado & Jiménez, 2004).

D'aquesta manera, el vincle afectiu que generi la persona cuidadora a l'infant es constitueix en el mitjà perquè aquest desenvolupi confiança i estabilitat en les seves relacions futures i en la seva manera d'interpretar el món. Aquest facilita i proporciona la base del seu propi estat emocional i possibilitant-li així el veritable desenvolupament personal. (Henao & García, 2009).

Generalment, els nins i joves creixen en un entorn que proporciona una atenció adequada a les seves necessitats i característiques, a través d'interaccions socio-afectives. No obstant això, les experiències d'alguns infants i joves es veuen marcades per negligència, maltractament... En definitiva situacions de desprotecció que poden acabar amb la separació definitiva de les seves famílies biològiques. En molts d'aquests casos són adoptats per noves famílies que els esperen disposats a proporcionar recursos i cobrir les seves necessitats. (Román & Palacios, 2011). Però cal destacar que aquests processos, és una realitat complicada i difícil de gestionar. La incertesa, les preguntes, el procés de conèixer i vincular-se amb el nou entorn... són algunes de les situacions i reaccions que poden presentar el adoptants.

Arran dels aspectes mencionats anteriorment, el present treball defineix una proposta de formació destinada als diferents professionals implicats en els serveis de protecció i adopció, ja que, a través d'una revisió sistemàtica de programes basats en l'evidència, internacionals i nacionals, s'ha detectat la necessitat de formar i conscienciar als professionals d'aquest àmbit, enfront de la dimensió dels infants i joves segons la seva etapa vital i dotar d'eines, als professionals, perquè els infants i joves puguin realitzar aquest procés de la manera més adequada possible i detectar possibles situacions i problemes que poden sorgir en el procés.

2. Objectius

El present treball té com a objectius principals;

- Destacar la importància de la dimensió emocional dels infants i joves dins els processos d'adopció
- Plantejar una proposta de suport psicosocial destinada a infants i joves dins processos d'adopció.

Per tal de poder per a poder dur-los a terme els objectius específics són;

- Definir els elements representatius del desenvolupament psicològic i emocional dels infants i joves, segons la seva etapa vital.
- Exposar la realitat dels infant i joves dins els processos d'adopció
- Determinar l'adopció com a mesura protectora.
- Analitzar diferents programes d'adopció estatal.

3. Metodologia

Per tal, d'explicar i definir els elements representatius del desenvolupament psicològic i emocional dels infant i joves en relació als processos d'adopció i els programes basats en l'evidència referents, s'ha dut a terme una recerca bibliogràfica sistemàtic. Les bases de dades utilitzades han estat: Web of Science, Scielo, Redalyc, Redined, JSTOR, SCOPUS i Dialnet. Les equacions de recerca a l'hora de cercar informació han estat: Emotional and psychological development AND (programs OR intervention) AND (children OR Young people OR adolescent) AND (family OR relationship) AND measures (protection OR unprotection).

A més, per exposar i comparar les diferents mesures que hi ha front dels processos d'adopció a Espanya, s'ha realitzat un anàlisi comparatiu entre diferents comunitats. Degut a les dimensions del present treball s'han seleccionant les comunitats que treballen dins una xarxa d'inclusió social, sent el País Basc, Galícia, Andalusia, Catalunya i les Illes Balears.

Per contrastar i completar la informació s'han efectuat consultes i entrevistes a professionals de diferents àmbits centrats en la protecció de menors, com ara l'IMAS, en el cas de les Illes Balears, el servei d'Acció Social al País Basc, Direcció General de família, Infància i

Dinamització Demogràfica de la Junta de Galícia, la Junta d'Andalusia Vice-Conselleria de Salut i benestar social o a les entitats ICIF a Catalunya. S'han realitzar les entrevistes per poder definir com es fa el procés d'adopció en la comunitat determinada, quin suport psicològic es dona, si es té en compte l'edat, si s'intervé també amb la família o si compta amb suport d'altres entitats, definits a la Taula 12.

Pel que fa la recerca bibliogràfica s'ha efectuat una revisió sistemàtica d'articles científics seguint una sèrie de criteris, en excepció dels apartats de les normatives i els protocols i documents de les diferents institucions. Els criteris d'inclusió han estat:

- Articles d'impacte científic referents a la dimensió emocional
- Els destinataris dels programes han de ser infants i joves.
- Articles amb llengua anglesa, espanyola o catalana.
- Articles relacionats amb els processos d'adopció.
- Articles i documents realitzats en els darrers 15 anys.

Per altra part, els criteris d'exclusió han estat principalment;

- Articles d'impacte centrats i/o ambientats en l'educació formal.
- Articles d'impacte que tractin de temes no relacionats amb l'educació i dimensió emocional.
- Programes on els destinataris no fossin els infants i joves.
- Programes que no es duen a terme dins el sistema de protecció de menors.

4. Desenvolupament psicològic i emocional i relacions interpersonals.

Durant els primers anys de la infància, el primer context en el qual la gran majoria de nens creixen i es desenvolupen és la família. A mesura que s'avança en el desenvolupament, els nins i joves van accedint a nous contextos, i en conseqüència, van apareixent noves fonts d'influència en el desenvolupament de la seva identitat. Per tant, els desenvolupament de cada persona, està marcat per les característiques i necessitats psicològiques i emocionals segons la seva etapa vital. (Gallardo, 2006).

4.1 Primera infància

Actualment no hi ha un acord amb el concepte de "primera infància" a l'hora de definir aquesta etapa cronològicament, ja que varia segons el país i la regió, sobretot depenent de la estructura organitzativa del sistema educatiu en el que es troba l'infant. En el cas d'Espanya es pot definir aquesta etapa vital compresa entre els 0 i els 6 anys, marcada per la incorporació de l'infant a l'educació obligatòria, sent la primària. (Palacios & Castañeda, 2009).

Aquest període és considerat la fase de desenvolupament més important de tot el cicle vital. Un desenvolupament de la primera infància saludable, que cobreixi les necessitats físiques, psicològiques i socio-emocionals, desencadena un influència notable sobre el benestar de l'infant disminuint el risc de factors, tant intrínsecs com extrínsecs, com ara retard en el desenvolupament, salut mental, competències numèriques o lecto-escriptura… Les "necessitats" fan referència a les determinades condicions que requereixen les persones perquè puguin desenvolupar-se de forma adequada. (Irwin, Siddiqi & Hertzman, 2007).

Una de les necessitats inicials és desenvolupar un vincle afectiu, sent a la família on sorgeixen i es formen les primeres interaccions. Aquests vincles inicials són clau per el seu desenvolupament, ja que aquesta base emocional, permet que es creï entre el infant i les persones cuidadores, un vincle, lo suficientment fort, per què es puguin donar les condicions propícies per satisfer les seves necessitats i proporcionar eines per la regulació de les emocions, així com la definició del seu temperament i característiques neuro-biològiques del infant (Thümmler, Engel, & Bartz, 2022).

La teoria del vincle suggereix que les experiències emocionals dels individus amb els seus cuidadors principals condueixen al desenvolupament dels estils de vincle diferents segons com

s'interactuïn sent segur, evitatiu o ansiós (Henschel, Nandrino & Doba, 2020). Per tant, els adults que els envolten han d'estar atents a les senyals i conductes verbals i/o no verbals i, com reaccionen a les necessitats del nin, molt lligat amb el tipus de vincle afectiu que generen (Armus, Duhald, Oliver, Woscoboinik & UNICEF, 2012).

Estudis, demostren que les persones que han tingut un vincle afectiu segur, durant la infància, han desenvolupat capacitats d'autoregulació, fent que expressin directament les seves emocions, tinguin interès per l'exploració, expressivitat afectiva… en situacions d'afecte intens presenten flexibilitat en la dimensió emocional adequada a al context i la situació (Henschel, Nandrino & Doba, 2020). Altres estudis, plantegen que existeixen diferències clares entre els infants amb vincles afectius segurs i infants amb vincles afectius insegurs, Fonagy (2004) determina que "els nins amb vincles afectius insegurs tenen una escassa regulació davant dels estímuls, tendeixen a ser més agressius i hostils, manifestant menys les seves emocions". (Finozzi, 2020).

Per tant, emocionalment, el vincle afectiu està impregnat de sentiments de pertinença, atribució i dependència i no podem deixar d'assenyalar la importància que el desenvolupament de l'emoció, els factors de regulació i control emocional tenen en tot aquest procés. (Henschel, Nandrino & Doba, 2020).

Taula 2

Moments evolutius en relació a l'aparició de les emocions

Primers dies	Fàstic, malestar i somriure
Segon mes	Enuig, tristesa i sorpresa
Tercer mes	Ajust entre el desencadenant/ expressió i moviment
Vuitè mes	Referència social
Primer any	Augment expressions positives
Segon any	Comença a reconèixer les emocions, sobretot les contràries, com l'enuig o la felicitat.
A partir dels 3 a 5 anys	Primers processos de autoregulació emocional i més capacitat per reconèixer les seves emocions.

Font: Guil, Mestre, Gil-Olarte, Gabriel & Zayas, 2018, p.1-12.

En aquesta etapa el període dels 2 als 6 anys segueixen produint-se grans canvis; La maduració biològica i la estimulació ambiental continuen sent promotors del desenvolupament. Des del punt de vista físic es produeixen diverses transformacions, tant en la aparença i canvi musculatura, com en les habilitats motrius fines i gruixades, desenvolupant moviments més suaus i coordinats (Salazar & Centeno, 2019).

4.2 Infants

Aquesta etapa és compren com el període des dels 6 als 10 anys, ubicada entre la primera infància i la pubertat. Caracteritzada per l'augment de nous estímuls externs i l'accelerada adquisició d'habilitats per la interacció. En aquest període tenen un menor risc que en l'etapa anterior i desenvolupen amb canvis maduratius entrant a l'adolescència (Mansilla, 2000).

La segona infància és una nova fase de desenvolupament dels vincles afectius, a causa de les noves competències cognitives, comunicatives i psico-motores, fent que els hi permet una major diversificació dels seus comportaments. El contacte físic, encara sent necessari, evoluciona gradualment a un contacte més psicològic, bastant diferenciat respecte al vincle afectiu més físic de l'etapa anterior. Aquest fet fa que les relacions s'interioritzin més i l'accessibilitat emocional és un component més central (Zapirain & Arratibel, 2012).

En relació a la comunicació, l'entorn social és molt necessari per facilitar la comprensió de les emocions, ja que el context social proporciona al nen la capacitat de experimentar diverses emocions en sí mateix, així com observar les emocions d'altres persones (Renom, 2012). Els adults, dins aquesta etapa segueixen tenint una gran influència, ja que en el context d'interaccions diàries han d'ajudar al nin a interpretar i exterioritzar diferents estadis emocionals i conèixer les seves causes i conseqüències (Barreto-Zarza & Arranz-Freijo, 2022).

Les relacions entre iguals tenen més influència sent molt més estretes que en l'etapa anterior, sorgint el sentiment de pertinença, sentiment que marcarà l'etapa següent, fent que sigui més important el procés integratiu i socialitzador, com a mínim, amb el grup d'iguals en el aula (Smith & Pollak, 2021).

Si aquestes competències (motivació, interès, curiositat…), no es motiven i/o es restringeixen per els pares i l'entorn del menor, pot començar a sentir-se inferior, dubtant de les seves pròpies capacitats i per tant, no podrà desenvolupar-se dins un entorn que fomenti el seu descobriment personal **(**Guil, Mestre, Gil-Olarte, Gabriel & Zayas, 2018).

Taula 3

Canvis en relació a la dimensió emocional

Entre els 6 - 7 anys	A partir dels 8 anys	A partir dels 9 – 10 anys
• Comencen a reconèixer que algunes emocions poden desencadenar d'altres.	• Comencen a comprendre que hi ha situacions que provoquen diversos sentiments al mateix temps, acceptant que poden experimentar emocions semblants. • Són conscients que determinades situacions poden provocar emocions contradictòries.	• Progressiva presa de consciència del propis processos cognitius utilitzant estratègies per la autoregulació, com centrar-se en alguna situació concreta o el fet de demanar ajuda externa. • Acaben l'etapa amb un codi moral que regula al jove interiorment i no per suggestió d'altres persones.

Font: Gallardo, 2006, p.145-164.

4.3 Joves

L'Organització Mundial de la Salud determina que l'adolescència és una etapa que transcorre entre els 10 i els 19 anys, dividida en dues fases; l'adolescència primerenca, sent dels 10 als 14 anys, i l'adolescència tardana, dels 15 als 19 anys (Onis, et al, 2007). Les discrepàncies i debats sobre aquesta etapa és degut a què experimenten una sèrie de canvis biològics, intel·lectuals, socials i personals, que porten a una construcció més consolidada de la seva personalitat i molts són generadors de crisis i contradiccions. Determinant que aquesta etapa no és tan sols un període d'adaptació als canvis corporals, sinó una fase de grans determinacions cap a una major independència psicològica i social (Bauzà & Bennassar, 2009).

Per una banda, l'increment de la velocitat de creixement, els canvis en la forma i dimensions corporals, i la corresponent maduració, com la maduració dels òrgans sexuals, els canvis hormonals... no sempre ocorren de manera harmònica, per la qual cosa, és comú que presentin malaptesa motora, incoordinació, fatiga, trastorns del somni, que poden generar trastorns emocionals i conductuals de manera transitòria (Pérez & Santiago, 2002).

Les habilitats emocionals, que es doten en aquesta etapa, ajuden a tenir actituds relacionals que promouen un adequat ajust i desenvolupament en els joves, ja que és proporcionen recursos que els protegeixen i regulen les seves reaccions emocionals en si mateixos i en relació a les altres persones (Schoeps, et al, 2019).

Taula 4

Moment evolutiu en relació a la dimensió emocional

Adolescència primerenca (entre 10 i 14 anys)	Adolescència tardana (entre 15 i 19 anys)
• Tenen més consciència dels estats afectius que en edats anteriors i fan més referència a estats mentals a l'hora d'explicar les seves emocions. • Els canvis corporals poden generar curiositat i/o ansietat en alguns joves. • Tendeixen a tenir idees més concretes i extremistes	• S'ha desenvolupat una major comprensió de les emocions dels altres, sent molt més sensibles. • Adquireixen competències cognitives per un major autoconcepte i autoreflexió i una major confiança en la regulació dels seus estats afectius. • Sorgeixen nous interessos, com les relacions romàntiques i sexuals. Molts qüestionen la seva identitat. • S'ha adquirit un major coneixement sobre l'efecte que tenen els seus estats afectius tant negatius com positius, en la manera de percebre a la gent i en la realització d'activitats i tasques.

Font: Bauzà & Benassar, 2009, p.235-242.

No solament tenen lloc canvis a nivell intrapersonal, també s'han de considerar els processos en l'esfera interpersonal. El sistema familiar sorgeixen entra en una fase de transició sorgint nous patrons relacionals que s'estabilitzen gradualment segons el moment vital del jove (Pereda, 2010). Un exemple d'aquest canvi relacional es la importància que s'atribueix a les amistats entre iguals. A partir de la pubertat els joves passen considerablement més temps entre iguals, fent que es converteixi a un context de socialització fonamental, convertint-se en confidents emocionals, consellers i models comportamentals a imitar (Molinero, 2007).

La relació filio-parental sol ser molt canviant, apart de l'augment de la xarxa social i íntima del jove, la seva comunicació canvia degut als patrons d'interacció, originada principalment per les discrepàncies entre les diferents necessitats i objectius, passen menys temps junts, les conversacions són de temàtiques més variades (forma de vestir, sexualitat, drogues, horari de sortides…), fent que moltes vegades siguin punts clau de disputa i conflicte (Cuña & Machado, 2003).

Per tant, la comunicació entre pares i fills, a pesar que en aquesta etapa hi ha més distància i els menors són menys propensos a mostrar manifestacions d'afecte per part dels seus pares, l'adolescent necessita un entorn pròxim i afectuós que li pugui proporcionar el seu suport en molts moments i situacions que haurà d'experimentar i mantenint una fluida comunicació amb ell. Tenir un entorn on puguin desenvolupar la seva autonomia i creixement personal és clau per el seu desenvolupament psicosocial (Delgado & Jiménez, 2004).

5. Desprotecció infantil i juvenil

Com s'ha esmentat anteriorment, per a què els infants i joves tinguin un adequat desenvolupament tant físic com psicològic, han de créixer dins un entorn que els doni eines i protecció per cobrir les seves necessitats, per això, és imprescindible arribar a conèixer totes les necessitats en relació a l'etapa madurativa dels infants i joves, classificant-les en tres blocs;

- Les necessitats de caràcter físic-biològic, en relació a la higiene, alimentació, descans i salut, tant física com mental.
- Les necessitats emocionals i socio-morals, són les tenen relació amb l'afectivitat, emocional i espiritual del nin que poden ser alterades d'una manera psicològica.
- Les necessitats cognitives i socials, fan referència als factors que contribueixen en el desenvolupament intel·lectual del menor, com pot ser, la imaginació, la lògica, la autonomia… pot influir directament en la manera que el nin percep el món i l'entorn social en el que l'envolta.

En relació a l'entorn que creix el infant i jove, una de les funcions més importants de la família és garantir el dret del menor i que pugui viure dins unes condicions que els permetin satisfer les seves necessitats bàsiques anteriorment mencionades (Medina, 2017).

Taula 5

Necessitats dins la dimensió emocional del infant i jove segons la seva vital.

Primera infància	Infància	Adolescència
• Necessitat de participació activa i normes estables, per tenir, de manera inconscient, fonts externes de autocontrol. • Necessitat de seguretat emocional; acceptació, afecte, estima i cures.	• Necessitat de vinculació afectiva, després dels primers vincles intra-familiars. • Comencen a cercar relació i vinculació amb altres persones, fora del entorn familiar, sobretot entre iguals.	Necessitat de proporcionar eines als joves per poder; • regular les emocions intenses, modulant les emocions que es manifesten ràpidament i tenir adults per poder expressar-les. • Separar experiències emocionals

• Necessitat de expressar, compartir i utilitzar les emocions quan l'infant vol expressar alguna situació.	• Proporcionar coneixement de les seves pròpies emocions i poder atendre-les de manera efectiva.	momentànies de la identitat i reconèixer que el "jo" pot quedar intacte malgrat les variacions emocionals. • Negociar i mantenir relacions interpersonals en presència de fortes emocions.

Fonts: Ochaita & Espinosa, 2012, p. 25- 46. i Rosenblum & Lewis, 2004, p.188-269.

Per tant, tota acció, omissió o tracte negligent que priva dels seus drets i benestar, amenaçant o inferint el seu adequat desenvolupament físic, psíquic i/o social, com determina la Llei Orgànica 4/8/2021, *de protecció integral a la infància i la adolescència front a la violència*, en l'article 1.2, és una situació de maltractament i desprotecció infantil. De manera que, si un infant o jove viu una situació de desprotecció, és en relació a aquelles situacions en la que els responsables de la cura, atenció i educació, per circumstàncies personals i relacionals, així com per influències adverses de l'entorn, deixen les funcions parentals o fan un ús inadequat de les mateixes, comprometent o perjudicant el desenvolupament personal, físic i psicològic del infant i jove (Arruabarrena, 2011).

Cal destacar que quan es parla de "maltractament" és un terme que té una connotació de intencionalitat, així com de acció i de inhibició, però també fa referència a situacions d'omissió. (Pascual-Lavilla, 2020). Com determina *La Llei Orgànica 8/2021* concreta que s'entén per violència;

> "el maltractament físic, psicològic o emocional, els càstigs físics, humiliants o denigrants, el descuit o tracte negligent, les amenaces, l'explotació, incloent la violència sexual, la corrupció, la pornografia infantil, la prostitució, l'assetjament sexual, el ciberassetjament, la violència de gènere, la mutilació genital, el tràfic d'éssers humans amb qualsevol fi, el matrimoni forçat, el matrimoni infantil, l'accés no sol·licitat a pornografia, la difusió pública de dades privades així com la presència de qualsevol comportament violent en el seu àmbit familiar" (Llei 8/2021 art 1).

La Llei 9/2019 preveu dos tipus de situacions en les quals els infants i joves requereixen protecció. Per una banda, les situacions de risc són situacions en què és necessària la intervenció de les administracions competents per eliminar, reduir o compensar les dificultats o la inadaptació que l'afecten i per evitant el desemparament i l'exclusió social, sense que l'hagi de separar del seu entorn familiar (Llei 9/2019 art 104). Per altre banda, les situacions de desemparament, produint-se a causa de l'incompliment o l'impossibilitat dels deures de protecció establerts per les lleis per a la guarda d'aquests, quan quedin privats de la necessària assistència moral o material, com ara;

- L'abandonament de l'infant o l'adolescent, o bé perquè falten les persones a les quals, correspon l'exercici de la guarda o bé perquè no volen o no poden exercir-la.
- Guarda voluntària quan els responsables legals es trobin en condicions de fer-se càrrec de la seva guarda i no la vulguin assumir o bé quan no estiguin en condicions per fer-ho.
- El risc per a la vida, la salut i la integritat física de l'infant o jove, en particular quan es produeixin maltractaments físics greus, abusos sexuals o negligència greu en el compliment de les obligacions alimentàries i de salut per part dels membres de la unitat familiar o de tercers amb el consentiment dels membres.
- Ser víctima de tràfic d'éssers humans o de qualsevol forma d'explotació.
- L'existència d'un consum reiterat de substàncies amb potencial addictiu o l'execució d'un altre tipus de conductes additives amb el coneixement o el consentiment dels pares i mares o les persones que n'exerceixin la guarda (Llei 9/2019 art 121).

5.1 Mesures de protecció.

La protecció dels infants i joves es realitza mitjançant la prevenció, detecció i reparació de situacions de risc. El caràcter integral d'aquesta protecció és en referència a la necessitat que la mateixa doni abast, de manera més amplia possible, protegint els drets dels infants i joves, no tan sols necessitats materials si no també psicològics i emocionals, per mitjà de mesures (normatives, administratives, polítiques…), formant un sistema de protecció (Martínez, 2020).

Dins el sistema de protecció de la infància i la adolescència, la Llei 9/2019, de 19 de febrer, *de la atenció i els drets de la infància i la adolescència de les Illes Balears,* baix els principis de

proporcionalitat i progressivitat, l'òrgan competent pot adoptar, amb la legislació civil aplicable, diferents mesures de protecció, segons la necessitat, als infants i joves.

Una de les mesures, front una situació de risc és la preservació familiar amb l'objectiu principal de mantenir el propi nucli familiar. A través d'aquest programa es dona suport a la família biològica del menor, per millorar les condicions familiars, sempre que sigui possible (Fernández, et al, 2021).

Un altre mesura es l'acolliment familiar, on per motius de la vinculació del infant o jove amb la família acollidora, pot tenir lloc en la pròpia família extensa (considerada aquella en la que hi ha una relació de parentesc per consanguinitat o per afinitat fins al quart grau) o una família aliena. Segons la seva durada i els objectius, es pot dur a terme diferents modalitats;

- L'acolliment familiar d'urgència, principalment per a infants de menys de sis anys, amb una durada menor a sis mesos, mentre es decideix la mesura de protecció que correspongui.
- Acolliment familiar temporal, de caràcter transitori, o bé perquè de la situació del infant o jove es preveu la reintegració en la seva pròpia família, o bé mentre s'adopti una mesura de protecció que tingui un caràcter més estable, com l'acolliment familiar permanent o l'adopció. Aquest acolliment generalment té una durada màxima de dos anys.
- Acolliment familiar permanent, que es constitueix, o bé quan s'acaba el termini de dos anys d'acolliment temporal perquè la reintegració familiar no és possible o bé quan les circumstàncies ho aconsellin.

Un altre mesura és l'acolliment residencial. Oferir una atenció integral en un entorn residencial, on les seves necessitats no poden ser cobertes, al menys temporalment, per la seva pròpia família. (Llei 9/2019 art 155).

Per altre banda, les "guardes" on l'entitat pública assumeix la guarda dels infants i joves segons la situació i necessitat d'aquest:

- La guarda de fet amb declaració de desemparament o mitjançant el nomenament d'un tutor o una tutora legal, és una mesura on els infants i joves que no són declarats en desemparament i no concorren circumstàncies que requereixin altres mesures de protecció. (Llei 9/2019, art 139).

- La guarda voluntària es determina quan l’entitat pública assumeix la guarda d'un infant o jove durant el temps necessari a sol·licitud dels les persones que exerceixin la seva tutela quan, per circumstàncies greus i transitòries, no el puguin cuidar. Te una durada màxima de dos anys, excepcionalment es produeix una prorroga. (Llei 9/2019, art 140).
- La guarda judicial, és la mesura on l'entitat pública assumeix la guarda d'un infant o jove quan el dicti el jutge en els casos en què sigui procedent legalment i adoptarà la mesura de protecció corresponent. (Llei 9/2019, art 141).

L'entitat pública pot formalitzar una guarda familiar amb finalitats d'adopció, sempre que les persones adoptants compleixin els requisits de capacitat necessaris per a ser adoptants, hagin donat el seu consentiment a l'adopció davant l'òrgan competent i hagin estat preparades, declarades idònies i assignades per a aquesta adopció i el nen, nena o adolescent es trobi en situació jurídica favorable per a ser adoptat (Llei 9/2019, art 162).

6. Adopció

És promou aquesta mesura, quan, ja realitzada una valoració de l'infant o jove de la situació y les seves circumstàncies i consta la invalidat de la reintegració o permanència definitiva dins el seu nucli familiar d'origen, respongui al seu interès i sigui la mesura més adequada per a atendre a les seves necessitats (Llei 8/2021 art 186). Per tant, l'adopció és una mesura, on a través d'un procés jurídic, es realitzant una separació definitiva de la seva família biològica establint noves relacions d'afecte (Román & Palacios, 2011).

De manera que, mitjançant la proposta d'adopció es promou plena integració del infant o jove en una nova família, sense perjudici del que estableix l'article 176.2 del Codi Civil. La família, després de passar per un procés de formació i valoració de idoneïtat, es converteix en els pares adoptius del infant o jove (Paniagua, Jiménez-Morago, & Palacios, 2017).

6.1. Tipus d'adopció

La Llei 9/2019, de 19 de febrer, *de la atenció i els drets de la infància i la adolescència de les Illes Balears* determina que dins la mesura de protecció d'adopció hi ha diferents tipologies sent l'adopció oberta i l'adopció internacional.

Les adopcions poden ser obertes o tancades, segons com es gestiona i s'organitza el procés d'adopció. Els processos on les adopcions són obertes els adoptants i els pares biològics es coneixen entre si, a vegades hi ha contacte entre ells, però no en totes les ocasions. Però aquest tipus d'adopció també permet que el nin continuï tenint contacte amb els seus pares biològics. Per altre banda, el processos on les adopcions són tancades, hi ha un intermediari entre els pares adoptants i els pares biològics, normalment intervé una agència (Gallardo, 2019).

S'entén com a adopció internacional com aquella en la que l'infant o jove que està en situació de desprotecció, amb residència a l'estranger, i es desplaça al país dels adoptants on resideixen (Casado, 2018). Es dona la conformitat respecte a l'adequació de les característiques del infant o jove assignat per l'organisme competent del país d'origen (Llei 9/2019 art 189).

6.2. Procediments d’adopció

L’adopció a Espanya, regida per el Codi Civil a l’article 176.2, es constitueix per resolució judicial, que tenint en compte sempre l’interès del adoptant i la idoneïtat dels adoptants per l’exercici de la pàtria potestat.

Per iniciar el procés d’adopció és necessari la proposta prèvia de l’Entitat pública a favor de l’adoptant. Com determina el Codi Civil al article 176, per iniciar l’expedient d’adopció, és necessari la declaració de idoneïtat, ha de ser prèvia a la proposta. S’entén per idoneïtat, la capacitat, aptitud i motivació adequades per a exercir la responsabilitat parental, ateses les necessitats dels infants o joves a adoptar, i per poder assumir les conseqüències i responsabilitats que comporta l’adopció (Casero, 2018).

No obstant això, no es requerirà tal proposta quan en l'adoptant concorri alguna de les circumstàncies següents:

- Ser orfe i parent de l'adoptant en tercer grau per consanguinitat o afinitat.
- Ser fill del cònjuge o de la persona unida a l'adoptant per anàloga relació d'afectivitat a la conjugal.
- Portar més d'un any en guarda amb finalitats d'adopció o haver estat sota tutela de l'adoptant pel mateix temps.
- Ser major d'edat o menor emancipat (Llei 8/2021).

Les persones que s'ofereixin per a l'adopció han d'assistir a les sessions informatives i de preparació organitzades per l'Entitat Pública o per entitat col·laboradora autoritzada. Fent que aquest procés té l’objectiu de que l’adoptat i la família adoptant, es vagin coneixent i es pugui establir una relació de manera progressiva. Inicialment els contactes, són més curts i supervisats per professionals, passant a convertir-se en una relació continuada. A causa de les característiques de cada situació, la durada d'aquest procés varia d'unes famílies a unes altres, no obstant això, aquest programa d’interacció gradual, pot no tenir lloc en alguns casos, com quan els nens són bebès o, en algunes adopcions internacionals, a causa de les normes del país d'origen, aquests processos es fan de manera immediata. (Infantes, 2018).

6.3 Possibles conseqüències dins la dimensió emocional del nin.

Els infants i joves adoptats corren un major risc de desenvolupar inseguretat en el vincle afectiu degut a les interrupcions en les relacions que experimenten en els primers anys de vida (Lewis, Kwee, Rossen, & McDonald, 2022). A través de l'adopció s'estableixen llaços jurídics i emocionals entre les famílies adoptants i els adoptats, fent que es proporcionin noves i reparadores experiències. Aquest procés es caracteritza perquè dins ell sorgeixen factors de risc com de protecció.

Segons la teoria dels factors de protecció i risc, l'acumulació de factors adversos, per exemple, abandonament, maltractament en la infància..., dificulta un adequat desenvolupament infantil, mentre que la presència de factors de protecció, com ara les relacions d'inclinació segura amb una figura parental..., pot reduir les negatives seqüeles del risc, promovent processos de recuperació en els afectats (Juffer, Van Ijzendoorn & Palacios, 2011).

Estudis, han evidenciat que els àmbits més afectats del desenvolupament psicosocial, dins els processos d'adopció, són els que estan associats a la seva conducta, les seves relacions socials i el desenvolupament afectiu i emocional. Com a conseqüència, es pot presentar una complicació a l'hora d'establir vincles socials positius i originant la presència de conductes inapropiades, les quals freqüentment són mostres de conductes externalitzades: comportaments impulsius, conductes passivo-agressives o agressives... (Perales, Peris, & Millán, 2007).

Per tant, quan els infants i joves són adoptats disposen de diferents aspectes positius, però també és cert que experimenten una sèrie de "pèrdues" causant algun tipus de trastorns del desenvolupament, de conducta o emocionals, fent que, sobretot, durant el primer any de l'adopció s'han de tenir en compte les possibles reacciones dels infants i joves (Canzi, Rosnati, Palacios & Román, 2018)

Taula 6

Possibles reaccions dels infants i joves

Possibles reaccions		Conductes que ho poden reflectir
Regressions	Són l'expressió directa de necessitats emocionals normals d'etapes anteriors no cobertes en la relació amb els cuidadors que ha tingut en la primera infància. El nen ara no fa marxa enrere, sinó que reclama passar per etapes que abans no ha pogut experimentar i elaborar.	• Dificultat per dormir • Conductes d'autoconsol estereotipades, llepar el dit, donar-se cops...) • Canvis dràstics en la seva alimentació (com menjar compulsivament o no menjar).
Relacions insegures	Els comportaments dels nins i joves poden variar enfront de la família adoptant, ja que, per una banda, poden sorgir dificultats relacionals a causa d'un possible vincle afectiu insegur o desorganitzat. Però també poden tenir un vincle afectiu desinhibit-indiferenciat, com tractar a tothom com a "pares".	• Comportaments molt dispars en relació a les intereccions amb el nou entorn, com ara passar de voler contacte físic a no voler gens.
Por	Es poden desenvolupar manies o situacions de pànic a causa de situacions noves que no coneixien o havien experimentat abans.	• Pànic a l'aigua, • Por alguns renous... • Por a sortir de casa.
Inquietud	Moltes vegades els nins o joves no poden contenir l'ansietat que provoca l'impacte del canvi, tota novetat i l'esforç per aprendre i adaptar-se. No poden/saben gestionar certa ansietat i l'expressen a través de l'acció	• Comportaments que pot desencadenar un prematur diagnòstic d' "hiperactivitat" • Trastorns de conducta.

Falses i prematures autonomies	la "independència" és un tret que molts de nins i joves han hagut d'adquirir de forma forçada no corresponent a la seva evolució emocional.	• No expressar sentiments
Actituds i reaccions agressives	Quan són adoptats manquen del procés d'adequació a la realitat, d'acceptar els límits, precisament perquè s'ha vist immers en limitis excessius, poc adequats a les seves necessitats pot desencadenar aquestes reaccions.	• Reaccionar amb certa intensitat o violència davant petites situacions de la vida quotidiana.
Estructura mental i dèficits evolutius	S'ha de tenir en compte que es pot desencadenar insuficiències en el seu desenvolupament enfront de la seva capacitat orientativa, de pensament, funció simbòlica, essent la base del desenvolupament intel·lectual i posteriorment dels aprenentatges.	• Dificultats en la comunicació i el llenguatge • relació amb altres persones, sent més passives i falta d'interès.

Font: Palacios, 2017, p. 1-10. i Mestre, et al, 2006, p. 1-12.

Qualsevol persona, amb relació a la seva etapa vital, presenta una notable heterogeneïtat i amb les persones adoptades no és diferent. Es diferencien unes d'altres degut a les seves condicions de partida, pel seu estat d'arribada a les noves famílies... o simplement per les diferencies físiques i psicològiques que tenen entre els uns i els altres. Però tenir clar en l'etapa vital que estan i les situacions i reaccions que es poden presentar, és un pas clau per poder detectar inclús anticipar-se a problemàtiques i reaccions que puguin presentar front els processos d'adopció. (Palacios, 2017).

7. Resultats dels programes basats en l'evidència

7.1 Característiques dels programes basats en l'evidència (EBP).

Per analitzar els programes basats en l'evidència cal concretar que un programa està format per un conjunt de pràctiques organitzades amb l'objectiu principal de ser una guia i una base que pugui explicar que ha de ser administrat, quins són els destinataris/usuaris, quan s'ha de realitzar, on i de quina manera (Axford, Elliott & Little, 2012).

Un programa, també anomenat manual o protocol, està basat en l'evidència quan es du a terme una avaluació per determinar la seva eficàcia i es pot demostrar que desencadena un efecte positiu o conclou amb resultats rellevants. El procés avaluatiu sol ser mitjançant un assaig controlat aleatoritzat (RCT) on els participants del programa s'elegeixen de manera aleatòria dins la població que compleix certs criteris i es posa a prova a fi de determinar en quina mesura s'aconsegueixen els objectius, en funció d'un conjunt d'indicadors predeterminats, o un disseny cuasi experimental (QED) on els grups de comparació es creen per mitjans estadístics (White, Sabarwal & De Hoop, 2014).

Els programes que compleixen els estàndards d'evidència i poden implementar-se de manera efectiva dins sistemes de serveis. Els estàndards d'evidència actualment se centren en quatre aspectes clau;

- **Qualitat de l'avaluació** que determina l'eficàcia i l'efectivitat del programa en relació amb els resultats que proporciona amb relació a la seva validesa i fiabilitat amb relació als següents indicadors:
    - La definició i concreció de la mida de la mostra, el mètode i el control que s'utilitza.
    - Determinar el disseny realitzat per al programa.
    - Definir quins els instruments vàlids i fiables.
    - Anàlisi de les necessitats i els procediments per saber si són els apropiats.
    - Avaluació constant del programa; tant l'avaluació del procés durant la implementació del programa, l'avaluació dels resultats per determinar l'impacte final del programa i l'avaluació a llarg termini.

- **Impacte de la intervenció** determinant si proporciona canvis positius o rellevants a través dels indicadors;
    - El programa proporciona uns resultats positius en amb relació a la mida i els destinataris.
    - El programa no ha de tenir cap evidència en desencadenar efectes perjudicials als destinataris.

- **Especificitat de la intervenció** centrada a determinar si el programa ben enfocat, és pràctic i lògic. Per determinar-ho s'han de tenir en compte una sèrie d'indicadors;
    - Descripció dels diferents components del programa.
    - Definir el format del programa quant a la seva duració i localització.
    - Determinar els resultats esperats definint que es vol aconseguir.
    - Contrastant amb evidència empírica, com ara presentació d'altres programes de la mateixa temàtica amb resultats efectius.

- **Disponibilitat de la seva disseminació** determinant si el programa compta amb el suport i informació necessaris per a possibilitar una implantació en diferents comunitats i en els sistemes de serveis públics. Quant a indicadors, s'ha de tenir en compte:
    - La disponibilitat en relació amb si el programa està disponible per la seva implementació i determinar com arriba als seus destinataris.
    - L'accessibilitat dels materials utilitzats, com materials de formació i implementació.
    - Definir i concretar els recursos que es requereixen, tant els recursos financers com els humans.
    - Suport tècnic per comprovar la seva fiabilitat i validesa, aquí pot entrar la figura de l'avaluador per determinar l'efectivitat del programa.

Els programes són definits per diferents criteris depenent del compliment o no dels estàndards del programa, determinant si són "prou bons" (si compleix les quatre dimensions), "òptims", "Prometedors" (aquests estableixen un estàndard bàsic mínim) i "Model" (aquests reforcen el rigor científic d'un programa, el seu impacte en els resultats, l'especificitat de la intervenció o la seva portabilitat a escala) (Axford, Elliott, & Little, 2012).

7.2 Anàlisi sistemàtic dels programes basats en l'evidència.

Amb relació a la recerca sistemàtica bibliogràfica, s'ha centrat a localitzar els articles que contenen informació sobre els diferents programes implementats, a escala internacional, enfront dels processos d'adopció i acolliment familiar.

A) Programes internacionals

Programa 1: Familias Unidas (FU), Pantin, 2003.

Es tracta d'un programa creat per Pantin a la Universitat de Miami l'any 2003 amb l'objectiu d'aconseguir una intervenció basada en la família per a construir una sòlida xarxa de suport als pares immigrants hispans i ajudar els seus fills adolescents a respondre de manera efectiva als riscos de l'ús de substàncies i el comportament sexual insegur. Treballa amb tot tipus de famílies, sense distinció de les seves característiques o estructura familiar.

La intervenció preventiva *Famílies Unides* ha estat avaluada en set estudis controlats aleatòriament. El primer estudi (Pantin et al., 2003) va ser un disseny de model mixt amb assignació aleatòria al grup de control amb tractament o sense tractament. Un total de 167 famílies hispanes d'estudiants de sisè i setè grau de tres escoles públiques del sud de la Florida. El vuitè estudi (Estrada et al., 2019) va assignar aleatòriament a 239 famílies de 18 escoles intermèdies del districte d'escoles públiques del comtat de Miami-Dade i a un grup de control de prevenció habitual. Les dades es van recopilar a l'inici de l'estudi, 3 mesos després de l'inici i dotze mesos després de l'inici. Els autors van avaluar els informes dels adolescents sobre l'ús de drogues i el sexe sense preservatiu i els informes dels pares sobre el funcionament familiar.

Els resultats del programa comparant els resultats dels diferents estudis, es pot demostrar la disminució de consum de drogues entre els joves i un major funcionament familiar, a tot tipus de famílies, reduint els factors de risc, augmentant el factor protector. (Pantin, 2003).

Programa 2: Treatment Foster Care Oregon (TFCO) Chamberlain, 1997.

Un programa terapèutic de criança temporal amb l'objectiu de reunir les famílies, reduir la delinqüència i la violència adolescent, i augmentar el comportament prosocial a través de la capacitació conductual dels pares i el suport per als pares adoptius.

Aquest programa es realitza a través de 16 estudis diferents a través d'assaigs controlats autoritzats, on les famílies de la comunitat són reclutades, i supervisades i es realitza tant una teràpia individual com familiar, els terapeutes treballaven tant amb els pares biològics com adoptius, per facilitar la coherència entre els dos entorns. Els serveis es brinden durant aproximadament 9 a 12 mesos, inclòs el període de transició permanent o, si el nen anava a estar en cura de criança a llarg termini, fins que s'estabilitzi el comportament. TFCO utilitza un programa de modificació del comportament basat en un sistema de punts de tres nivells mitjançant el qual els joves reben comentaris estructurats diaris. (Chamberlain (1997), Chamberlain et al. (1996), Eddy et al. (2004). Una vegada s'ha completat el programa (generalment de 6 a 9 mesos) les famílies continuen rebent suport per les cures posteriors. Els serveis de cura posterior encara són vigents durant el temps que els pares desitgin, generalment duren un any.

Els resultats del programa, amb relació als diferents estudis, determinen que aquest programa de suport als joves i les seves famílies demostra diferencies entre el grup control i l'aleatori, determinant que hi ha una disminució considerable de delictes i comportaments problemàtics, menors símptomes depressius i també en proporció, han augmentat les relacions i la comunicació interpersonals, entre els joves i les seves famílies. (Chamberlain, 1997).

7.3 Revisió dels programes a nivell estatal

Per tal de conèixer i determinar si dins dels processos d'adopció hi ha un seguiment i suport psicològic enfront de la dimensió emocional dels infants i joves, s'ha realitzat una recollida d'informació de les diferents característiques dels programes d'adopció a escala estatal i entrevistes a diferents professionals implicats en aquest procés.

En el cas d'Espanya les competències en matèria de protecció de menors depèn de les autoritats competents i els organismes acreditats segons les diferents comunitats autònomes, per tant, s'ha organitzat la informació per comunitats. A causa de les dimensions del treball, s'ha treballat amb les comunitats representatives que treballen dins una xarxa d'inclusió social, *Jóvenes e inclusión social*, a part de la comunitat autònoma, sent el País Basc, Galícia, Andalusia, Catalunya i les Illes Balears, centrant el treball en els processos d'adopció nacional.

Primerament, s'han analitzat els programes amb relació a la pregunta formulada com a hipòtesis; si els programes d'adopció disposen d'un suport psicològic individualitzat als infants i joves adoptats, durant tot el procés, tant pre-adopció, durant l'adopció i post-adopció.

Taula 7

Programes d'adopció que disposen d'un suport psicològic al infant i jove segons el moment del procés adoptiu.

Comunitats autònomes	Pre-adopció	Durant l'adopció	Post-adopció
País Basc	x*	x*	x
Galicia		x	x
Andalusia	x*		x
Catalunya	x	x	x
Illes Balears	x	x	x

Font: elaboració pròpia.

Les comunitats que tenen un * representen que poden proporcionar aquest recurs, però no és "obligatori" per tots els infants i joves, sinó que és un recurs addicional que es proporciona a les famílies que tinguin una situació més complicada, sent els diferents professionals que avaluen i determinen si es requereix aquest suport o no.

S'han de diferenciar els recursos que es proporcionen, ja que hi ha comunitats que proporcionen serveis per donar suport i altres proporcionen un professional tècnic.

Taula 8

Programes d'adopció que proporcionen un professional tècnic especialitzat en la dimensió psicològica del nin i joves.

Comunitats autònomes	Pre-adopció	Durant l'adopció	Post-adopció
País Basc		x	
Galicia			
Andalusia			
Catalunya	x	x	
Illes Balears	x	x	

Font: Elaboració pròpia

Com s'ha esmentat anteriorment, durant el procés d'adopció a Espanya, també hi ha institucions i entitats que treballen en xarxa proporcionant serveis d'assessorament i suport psicològic a diferents moments d'aquest procés, sent pre-adopció, durant l'adopció i post-adopció, segons la comunitat autònoma varia el període de la seva possible intervenció, ja que molts d'aquells serveis s'ofereixen i es proporcionen si les famílies ho sol·liciten, i tenen objectius diferents.

Taula 9

Entitats que col·laboren i/o és centren en els processos d'adopció.

Comunitats autònomes	**Pre-adopció**	**Durant l'adopció**	**Post-adopció**
País Basc			UME ALAIA (+) • Araba • Guipúzcoa • Vizcaya
Galicia		MANAIA	Fundació Meniños
Andalusia	• Granada: ALMAIDA • Sevilla: Fundació Márgenes y vínculos • Huelva: Alcores • Málaga • Almería: Cruz roja		AFAM (+)
Catalunya	INTRESS servei a Barcelona i Lleida *	Dins el ICIF*; • INTRESS Lleida • Casa Sant Josep • ICIF del consell comarcal del Baix Ebre • IRES • Cel Obert • ADI'S • Consorci de Benestar Social de Ripollès	INTRESS (ICAA a Lleida)
Illes Balears	INTRESS amb L'IMAS		INTRESS

Font: Elaboració pròpia

A continuació s’exposaran les característiques i els recursos utilitzats específicament per comunitats;

a) País Basc

El procés d'adopció està delegat a les diferents provincies, diferenciat per diputacions, a Biscaia hi ha el departament d'Acció Social, Guipúscoa departament de Polítiques Socials i Alava la diputació foral, però es segueix un procés similar.

Es realitza un procés d'acompanyament i supervisió familiar, per part del coordinador del cas, on les famílies, conjuntament amb l'infant o jove, realitzen diverses sessions periòdiques, però no es menciona seguiment psicològic individualitzat.

A Biscaia, en els casos on es detecti una necessitat crítica s'activa el “Programa de Apoyo a la Adopción (PAAB). És un servei que ofereix suport terapèutic educatiu a les famílies adoptants amb adopcions especialment complicades, com ara adopcions d'edats més grans, nins i joves amb algun tipus de dificultat... Dins aquest servei s'ofereix suport educatiu, terapèutic, recerca d'orígens... (Diputación Foral de Bizkaia, s. d). A Guipúscoa, segons els professionals tècnics, la majoria d'adopcions són infants de menys de 5 anys, fent que sigui dificultós que es pugui dur a terme un seguiment psicològic al ser d'edats tant primerenques. S'hi que hi ha programes d'atenció primerenca on el gabinet, a través de la diputació ofereix suport a nens fins als 6 anys, però no està especialitzat en processos d'adopció. (Diputación Foral de Guipuzkoa, s. d).

El seguiment post-adoptiu s'efectua, almenys, durant els dos anys posteriors, on la diputació Foral elabora els corresponents informes. A les diferents províncies es proporciona el servei post-adoptiu anomenat d'UME Alaia, una associació amb l'objectiu de ser un lloc de trobada per a adoptants i adoptats, donar suport a les persones adoptades a construir la seva identitat, ajudar els adoptants a desenvolupar eines per a proveir-se de recursos i afavorir la integració familiar i social de l'adoptat. Aquest programa de suport el presten terapeutes especialitzats en matèria d'adopció realitzant sessions individualitzades. (UME Alaia, s. d).

b) Galicia

Està regulat per la Direcció General de família, Infància i Dinamització Demogràfica de la Junta de Galicia. Per tant, quant als processos d'adopció estan regulats per les Direccions Territorials de la Conselleria de Política Social.

En el procés pre-adoptiu i adoptiu es comença a analitzar de manera més individualitzada a partir del procés de valoració de l'entorn i la família, però no de manera individual del nin o jove adoptat.

Cal destacar que són les fundacions que col·laboren amb la Junta de Galícia les que ofereixen un suport psicològic més individualitzat, com MANAIA que disposen d'un servei que proporcionen suport i assessorament a la família com als menors, realitzant sessions grupals. Aquesta és una associació que pretén ser un punt de trobada pròxima, d'opinió, informació i suport per a totes aquelles persones que han fet o estan iniciant el camí de l'adopció i l'acolliment. Per altra part, Fundació Meniños, disposa d'un programa que serveix com a acompanyament i seguiment de les adopcions, realitzades (Xunta de Galicia, s.d).

c) Andalusia

A partir que l'infant o jove està amb la família, enfront de les situacions d'acolliment o adopció es segueix un procés molt diferent, ja que quan es realitzen processos d'acolliment familiar, hi ha entitats que tenen conveni amb l'administració pública i treballen simultàniament sent Serveis de Suport a l'Acolliment Familiar de Menors (SAAF). Aquestes estan centrades a donar suport i seguiment en el període d'incorporació de l'infant i jove amb la família fins a la incorporació total, i varien segons la província; ALMAIDA a Granada, Fundació *Márgenes y Vínculos* a Sevilla, *Alcores* a Huelva i *Cruz Roja* a Almeria.

Però en el cas que l'infant i jove estiguin a algun tipus de centre, tant si es determina un acolliment familiar com adopció, els professionals psicòlegs i treballadors socials donen suport al menor per al futur canvi. (Junta de Andalucía, s. d). Si es determina que l'infant i jove ha de passar per un procés d'adopció la Junta d'Andalusia Vice-Conselleria de Salut i benestar social, realitza un seguiment, a través de les diferents delegacions i per situacions que requereixen un suport terapèutic més especialitzat, s'ofereix un programa d'intervenció terapèutic realitzant un tractament psicològic, si no, no hi ha un suport psicològic individualitzat durant el procés adoptiu.

Aquesta comunitat es caracteritza per tenir un programa de post-adopció a través de EULEN, una entitat nacional centrada en oferir diferents serveis. En aquest cas, ofereix un servei per a totes aquelles famílies que ho sol·licitin, és a dir, no és un servei per al qual han de participar totes les famílies adoptants, sinó aquelles que contactin amb el recurs. S'ofereixen diversos programes com ara l'assessorament a pares i mares, teràpia a infants i joves, o el programa de la recerca d'orígens.

També, en relació amb el procés post-adoptiu, pot intervenir la *Asociación Andaluza de Adopción y Acogimiento* (AFAM), associació sense ànim de lucre que engloba tota Andalusia, amb seu a Granada. S'ofereix un servei de suport grupal, intercanvi d'experiències, de formació per les famílies i les persones adoptades. (AFAM, s. d).

d) Catalunya

En tot el procés d'incorporació d'un infant a una família amb l'objectiu de constituir-se com unitat familiar adoptiva, hi ha un equip tècnic que acompanya, dona suport i atenció tant a la família com a l'infant.

Inicialment, hi ha una preparació individual a l'infant per ajudar-lo a la coneixença de la nova família. En paral·lel també s'intervé amb la família per situar-la en el moment en què es troba. Una opció és que es faci en un centre d'acolliment Centre Residencial d'Acció Educativa- (CRAE). Si pel que sigui no hi ha cap educadora que hagi estat referent de l'infant, ho gestiona la psicòloga del centre o la direcció, però cal destacar que aquest moment, el seguiment psicològic és en conjunt amb la família, i no de forma individualitzada.

En l'inici de la convivència i en el seguiment posterior, es continua intervenint tant amb la família com en l'infant per separat i s'incorporen entrevistes conjuntes com a unitat familiar constituïda. El seguiment, com la idoneïtat ho realitzen Institucions Col·laboradores d'integració Familiar (ICIF). Són entitats sense ànim de lucre, són les interlocutors des de l'assignació fins que l'adopció és plena. Són les encarregades d'estudiar, valorar i preparar les famílies que han sol·licitat l'acolliment d'un infant, acoblament de l'infant en la família acollidora mitjançant l'equip especialitzat, Seguiment posterior de l'infant d'acord amb les directrius de l'organisme competent...

Com s'ha analitzat posteriorment el procés de post-adopció és el període que té més concreció i especificació, en relació amb el suport i acompanyament psicològic i emocional que poden tenir els infants i joves i les seves famílies, ja que les diferents comunitats tenen diferents entitats i fundacions que proporcionen suport de manera col·laborativa amb l'organització política de la comunitat, com és el cas de Lleida que es proporciona el servei post-adoptiu de INTRESS. (Generalitat de Catalunya, 2020).

a) Illes Balears

En el cas de Balears, aquest procés està gestionat per diferents institucions segons la illa. En el cas de Menorca l'encarregat és el Departament de benestar social i joventut, dins el Servei insular de Família. En el cas de Ibiza, el servei de protecció de menors, dins el consell Insular. I a Mallorca es gestiona des de l'IMAS.

Mallorca és l'illa que té més especialització i formació de professionals d'aquest àmbit ja que si que es proporciona un seguiment en els diferents moments. D'ençà que l'infant o jove passa als serveis de protecció, se li assigna un professional tècnic per poder realitzar-li un seguiment individualitzat. Per tant, hi ha un seguiment a la preparació de l'adopció, durant i post-adopció.

Com s'ha esmentat anteriorment, durant tot el procés, es proporciona un seguiment en relació amb la família com a conjunt, però, si durant el procés l'infant o jove requereix una atenció especialitzada, es proporciona el Servei Terapèutic d'Infància i Família. Aquest servei s'ofereix des d'edats primerenques fins als 18 anys a situacions de post-adopció. (IMAS, s.d).

Quan es selecciona a la família adoptant, el servei INTRESS intervé proporcionant l'assessorament i suport a les famílies i els adoptats, a través de teràpia i tallers grupals. El tècnic referent es sol desplaçar a la casa de la família adoptant segons les seves necessitats. Aquest servei d'INTRESS, participa en tot el procés adoptiu, ja que conjuntament amb l'IMAS es realitza una delegació de guarda amb finalitat adoptiva i valoració post-adoptiva.

7.4 Discussió dels resultats sobre les propostes implementades

En l'anàlisi sistemàtic de la bibliografia i les entrevistes amb els diferents professionals sobre els diferents programes i recursos implementats, es pot observar, analitzant els dos programes a escala internacional i els sis programes a escala nacional, seguint amb el protocol plantejat d'anàlisi dels programes basats en l'evidència, presenten mancances en els estàndards.

Per una banda, en relació amb els programes basats en l'evidència internacionals, l'estàndard de qualitat de l'avaluació és el més compleixen els dos programes, ja que determina la definició i la mida de la mostra i l'avaluació dels dos programes és constant, ja que s'avalua al principi, a mitat del procés i mesos després dels programa realitzat. L'estàndard d'especificat és l'indicador que més complexen els dos programes, definint si està ben enfocat, els diferents components i els resultats esperats. Una mancança d'aquest estàndard, es que no es compleix un dels indicadors, els programes no es contrasten amb evidència empírica, com ara presentació d'altres programes de la mateixa temàtica amb resultats efectius.

Els dos estàndards que manquen més als diferents programes són l'impacte d'intervenció i la disponibilitat de la seva disseminació. El primer l'estàndard centrat en l'impacte de la intervenció proporcionen resultats diferenciats de cada estudi i proporcionen un apartat de factors de risc i protecció, tant individual com familiar, però els resultats de la mostra de cada estudi s'han proporcionat de forma general sense separar, per exemple les edats dels joves o les diferents famílies.

La disponibilitat de la seva disseminació, és l'estàndard que els dos programes tenen més diferències comparant els diferents indicadors, ja que en quant als dos programes tan sols defineixen el cost dels recursos finances, no destacant els humans, ni materials. En quant als recursos humans, el programa de *Familias Unidas*, disposa d'una formació per els tècnics però *Treatment Foster Care Oregon* no proporciona ningun model de formació (annex Taula 11).

Per altre banda, en relació als resultats dels programes d'adopció de les diferents comunitats analitzades, es pot concloure; A nivell d'institucions i entitats col·laboradores si que proporcionen suport dins la dimensió emocional del nin, sobretot als processos post-adoptius, com s'observa a la Taula 7, la post-adopció és el període que totes les comunitats disposen

d'aquest servei, però cal destacar que no a totes les comunitats aquest servei és "obligatori", com Andalusia o Galicia, s'ofereix un servei "opcional" on són les famílies ho poden sol·licitar,

En quant als processos pre-adopció i durant l'adopció, les comunitats tenen aquests període cobert en el sentit de que si que hi ha una supervisió psicosocial tant a famílies com els menors, però no a totes les comunitats es realitza un seguiment psicològic individualitzat, ja que el suport i l'assessorament es centren els dos agents en conjunt. Comunitats com Catalunya o Balears si que proporcionen un seguiment al adoptat individualitzat proporcionat per un professional tècnic. A les altres comunitats, com Galicia i el País Basc, disposen d'un servei terapèutic, però domés es proporciona als infant i joves que consideren que tenen una situació més complicada. A Galicia, per altre part, no s'esmenta ningun seguiment individualitzat per part dels professionals, tan sols en post-adopció.

A les diferents entrevistes realitzades han esmentat que en quant a l'especialització del suport als infants i joves segons l'edat i les seves característiques, depèn del tècnic seleccionat. Per tant, són els propis professionals que realitzen la seva feina adaptant-se a les característiques del infant i jove, ja que no hi ha un protocol/programa instaurat que determini quins pautes seguir, les característiques psicològiques hauria de tenir l'adoptat segons l'edat, quins aspectes clau hauria de tenir en compte el professional per saber quines situacions són normals o inusuals, possibles situacions greus o problemàtiques que pot desencadenar el infant o jove...

8. Desenvolupament proposta d'intervenció

Comparant els resultats de la informació recollida sobre els processos d'adopció amb relació a la dimensió emocional dels infants i joves, es planteja, la proposta d'intervenció d'un disseny d'un programa formatiu, seguint amb els estàndards d'evidència, els quals es determinen els indicadors d'eficàcia que disposa el programa.

La proposta es tracta d'un programa formatiu, en relació als estàndards de **qualitat de la intervenció**, està **destinat** als diferents professionals (psicòlegs, educadors socials, pedagogs...) que treballen i intervenen, en els diferents moments dels processos d'adopció, pre, durant i post, de manera activa a l'acompanyament i assessorament individualitzat dels infants i joves adoptants.

Està plantejat amb una **estructura i continguts** "estàndards" perquè les diferents comunitats autònomes puguin introduir la formació dins els requisits formatius dels professionals que actuen dins aquest àmbit, de manera general i flexible, per tant, es vol determinar que sigui un recurs que estigui disponible per als serveis de les diferents comunitats com el IMAS a les Illes Balears, el servei d'Acció Social al País Basc, Direcció General de família, Infància i Dinamització Demogràfica de la Junta de Galícia, la Junta d'Andalusia Vice-Conselleria de Salut i benestar social o a les entitats ICIF a Catalunya, anteriorment esmentats o qualsevol altre comunitat del país.

Aquest programa està fonamentat per el **marc teòric**, descrit a l'estat de la qüestió, on es determina la importància de tenir present i tractar la dimensió emocional dels infants i joves en els diferents moments dels processos d'adopció, on s'han analitzat quines necessitats o millores es poden formular en aquests processos.

Amb la determinació del marc teòric i el anàlisis dels programes basats en l'evidència, tant internacionals com nacionals, la **necessitat detectada** és la falta d'una formació per dotar de eines i recursos més específics, als diferents professionals implicats, adaptats a les diferents edats dels adoptants i les seves famílies. Ja que la dimensió emocional dels infants i joves es pot veure afectada abans o durant els procés d'adopció, i que se'ls pugui proporcionar un suport, acompanyament i seguiment psicològic per assegurar el seu benestar tant físic com mental i el seu entorn ha de ser essencial.

Enfront de **l'especificat del programa,** s'espera **aconseguir** que es tingui més consciència de la importància de la dimensió emocional en l'adopció, proporcionar més informació i formació sobre aquesta dimensió als diferents professionals implicats i formar-los per intervencions futures i destacar la importància de treballar en xarxa. Plantejat com un model formatiu que pugui adaptar-se als diferents marcs i continguts, depenent de les edats i les característiques de cada etapa vital i de l'adoptant en particular. Per tant, la formació es centra en realitzar diferents sessions enfocades a completar els diferents **objectius**:

Taula 10

Objectius principals del programa

Objectius generals
• Crear una xarxa de contacte i comunicació amb tots els professionals que treballin aquest àmbit. • Dissenyar un programa basat en l'evidència, per la implicació en aquests serveis • Proporcionar un suport i assessorament als infants i joves, dins els processos d'adopció, segons la seva edat i característiques personals.
Objectius específics
o Facilitar eines i recursos per a què els professionals puguin actuar segons les característiques i necessitats del adoptant o Proporcionar als professionals estratègies per detectar possibles situacions d'alerta. o Dotar d'eines per ajudar i conscienciar a les famílies front la dimensió emocional.

Font: Elaboració pròpia.

Per obtenir aquests resultats serà necessari la implementació del programa de formació en els diferents programes d'adopció del país i la implicació dels diferents professionals d'aquest àmbit. Constarà d'una **formació obligatòria i permanent**, en constant avaluació, perquè tots els treballadors puguin adquirir aquests recursos i competències, tant les noves incorporacions, proporcionant aquesta formació de manera inicial, com els treballadors interns, els quals es realitzarà aquesta formació de manera cíclica amb relació als **canvis i actualitzacions** que es vagin realitzant al llarg del temps, amb relació al perfil de les famílies, els adoptants i les seves característiques i la legislació vigent.

Per tant, **l'àmbit d'actuació** del programa, es realitzarà dins els sistemes de protecció d'infància, adolescència i famílies, de les diverses comunitats autònomes, en diferents nivells, segons les característiques dels professionals; psicòlegs, pedagogs, auxiliars... Per tant, la **localització** de la formació serà segons els serveis d'adopció de cada comunitat.

Quant al **disseny** i la **implementació** del programa, té una estructura organitzada en diferents sessions, treballant els diferents aspectes anteriorment mencionats. La **temporalització**, amb relació la base formativa, serien unes 10/11 sessions d'unes 2 hores cada sessió, podent-se ampliar segons els interessos i necessitats formatives dels participants. Aquesta formació estarà organitzades al llarg d'un més, disposant de tres sessions setmanals. A continuació s'han exposat les sessions organitzades i la informació agrupada per blocs de **continguts** i temàtiques, dividides en conceptes teòrics (la dimensió emocional), relacions interpersonals i estratègies i propostes d'actuació;

Taula 11

Continguts principals (proposta)

Bloc 1: Conceptes teòrics dimensió emocional.	
Sessió 1 Marc teòric; la dimensió emocional.	• Aprofundir sobre el concepte de dimensió emocional. • Definir la desprotecció amb relació a aquesta dimensió. • Conèixer la legislació vigent enfront dels processos d'adopció. Exemples: llei 2019 Balears i llei 2021. • Introducció característiques i canvis psicològics i emocionals a les diferents etapes.
Sessió 2 Característiques dimensió emocional I: Primera infància *	• Profundització dels aspectes distintius de la primera infància als diferents moments evolutius (de 0 a 6 anys). • Conèixer les necessitats emocionals d'aquesta etapa.
Sessió 3	• Profundització dels aspectes distintius de la infància als diferents moments evolutius (de 6 a 10 anys).

Característiques dimensió emocional II: Infància	• Conèixer les necessitats emocionals d'aquesta etapa.
Sessió 4 Característiques dimensió emocional III: Joves	• Profundització dels aspectes distintius dels joves als diferents moments evolutius (de 10 a 18 anys). • Conèixer les necessitats emocionals d'aquesta etapa.
Sessió 5 La importància de la dimensió emocional	• Conscienciar dels possibles riscos que poden sorgir a causa de un "mal" desenvolupament emocional en els processos d'adopció.
Bloc 2: Relacions interpersonals	
Sessió 6 La dimensió emocional i les relacions interpersonals	• Analitzar la importància de les habilitats socials i les relacions interpersonals. • Conscienciar front la importància de les relacions interpersonals en els processos d'adopció • Aprofundir en les relacions filio-parentals
Sessió 7 Importància del paper de la família front la dimensió emocional	• Conscienciar a les famílies de la importància que té la dimensió emocional del adoptant des del primer moment. • Poder resoldre dubtes que tinguin els pares front aquesta dimensió. • Proporcionar estratègies a les famílies davant situacions que poden presentar els adoptants en tot el procés d'adopció.
Sessió 8 Pautes que poden proporcionar a les	• Donar pautes als pares quan adopten un bebè • Donar pautes als pares quan adopten un infant • Donar pautes als pares quan adopten un jove

famílies davant la dimensió emocional	
Bloc 3: Estratègies i propostes d'actuació	
Sessió 9 Guia de detecció front possibles situacions que es poden presentar	• Formar a detectar possibles manifestacions i reaccions desencadenades per un desenvolupament emocional inadequat (taula 5)
Sessió 10 Instrument d'actuació	• Proporcionar eines per poder executar una actuació de manera adequada. • Facilitar metodologies actives per possibles actuacions.

Font: elaboració pròpia.

* A aquest apartat es pot ampliar la informació amb les característiques físiques dels infants i joves segons l'etapa vital i, si es requereix, dividir aquesta sessió en dues, segons els continguts i el nivell de profundització de cada etapa.

Els continguts del programa fan referència als diferents indicadors que s'han esmentat anteriorment, per una part, la necessitat de formar de la dimensió emocional, per altra part la importància d'implicar les famílies dins aquest procés i també han de poder resoldre dubtes que puguin presentar. I per últim dotar d'habilitats perquè puguin intervenir i actuar.

Per poder tenir consciència sobre els coneixements i continguts que ja disposen els diferents professionals, i així poder adaptar la formació de manera més particular segons les necessitats i interessos dels formats, es realitzaran diferents **avaluacions** al llarg de tot el procés formatiu:

Per una part, l'avaluació inicial, es realitzarà setmanes abans d'iniciar la formació, en el moment de la inscripció, a través d'una prova tipus test que proporcionarà una idea general dels coneixements i la base en la qual es treballarà. Aquesta avaluació disposarà d'un apartat de "suggeriments" perquè puguin comentar diferents aspectes formatius que voldrien destacar els formants.

I l'avaluació final, orientada a determinar el grau de coneixement sobre el tema, de manera orientativa, després de la formació, a través d'una prova tipus test. D'aquesta manera els formadors i avaluadors des de la formació podran elaborar una anàlisi comparatiu, sobre els continguts, de manera subjectiva, a través de les seves observacions, i objectiva, a través dels resultats de les proves avaluatives. També, per tal de conèixer l'eficàcia dels resultats de la formació a llarg del temps, es realitzarà un seguiment dels professionals que han efectuat el programa 6 mesos després de la seva finalització, realitzant la prova post-test (2). D'aquesta manera s'analitzaran les noves necessitats formatives, garantitzant una formació permanent als diferents professionals i una actualització general del que és la formació.

Per efectuar el programa, en relació a la **disponibilitat de la seva disseminació**, es necessiten diferents recursos i materials. Per una part, quant a **recursos humans**, aquest constarà amb un conjunt de professionals experts amb la matèria, responsables de realitzar la formació als formants i són els encarregats de dissenyar els materials necessaris per a la realització del programa formatiu. Aquests formadors també són els responsables de l'avaluació del programa, avaluant i comparant els resultats, com també l'efecte global del programa arrel de l'avaluació de seguiment a llarg termini.

Per altre part, els **recursos materials** requerits principalment seran, presentacions organitzades en diferents blocs temàtics (en conceptes teòrics, relacions interpersonals i estratègies i propostes d'actuació), també es proporcionarà als professionals diferents documents que incloguin els continguts de la formació organitzada, per que puguin accedir a la informació directament quan la vulguin revisar. Per poder realitzar les presentacions es requereix un projector, una pantalla per poder presentar i un ordenador per organitzar la informació corresponent. Per tant, els elements requerits són de fàcil accessibilitat.

Pel que fa a la disponibilitat de la seva disseminació, davant els **recursos financers** que es requereixen, la formació en un primer moment està plantejada per que estigui subvencionada per l'estat. Tenint en compte els recursos requerits estimats, ja que dependrà de les característiques de cada comunitats, s'ha estimat que es requerirà tres tècnics formadors i avaluadors. Analitzant la temporalització, sent 10/11 al llarg d'un mes, els materials requerits, tant per als formadors (ordenador, projector...) com els materials que es quedaran els formats (documents amb tota la informació de la formació), el salari dels treballadors, sense contar el possible cost del lloc on es realitzarà la formació, el cost dels programa serà uns 5000 euros.

9. Conclusions

Analitzant la temàtica plantejada, sent la dimensió emocional dels l'infants i joves dins els processos d'adopció, es pot determinar que és una realitat que s'aborda i s'organitza de manera molt diferent segons el lloc en el qual es trobi l'adoptant. A nivell estatal, aquesta diferència no es reflexa tan sols entre les diferents comunitats, si no que també es pot observar a les diferents províncies de la mateixa comunitat, ja que hi ha comunitats que la gestió i organització d'aquests processos estan més centralitzats i hi ha d'altres que l'organització està descentralitzada segons les necessitats i els recursos que disposi.

Que es realitzi un suport i acompanyament individualitzat en aquest procés és clau pel bon desenvolupament del infanti i jove, tant conjuntament amb la família, com individualment. Plantejar una proposta per poder donar eines als diferents professionals, ajuda a valorar els diferents elements i estàndards que es requereix per fer una proposta de caràcter formativa. En aquest cas s'ha dut a terme la proposta d'un programa formatiu destinat als diferents professionals tècnics dels serveis d'adopció de les diferents comunitats.

Amb relació a les limitacions del treball, quant a la proposta d'intervenció, cal destacar que hi ha hagut una sèrie d'indicadors, dels criteris basats en l'evidència, que han limitat la concreció i especificat del programa. Per una part, enfront de la dimensió de la qualitat de la intervenció, la mida de la mostra ha estat una limitació, ja que al ser una proposta enfocada als professionals que treballen dins els processos d'adopció, de les diferents comunitats, no es pot determinar quants de professionals fan feina a cada servei, fent que sigui dificultós determinar el nombre de persones que realitzarien la formació.

Davant de l'indicador de la concreció de la disponibilitat en relació amb si el programa està disponible per la seva implementació i el seu impacte, cal destacar que no es pot determinar, ja que és un prototip de proposta d'un programa que no s'ha avaluat per poder executar-se realment, però si es que pot haver una transferència de coneixement. Com a proposta de futur, es pot presentar aquest programa als serveis identificats i fer viable la seva disponibilitat.

De cara a futures propostes i línies d'actuació, es pot establir una línia d'investigació que aglutini els resultats de les avaluacions de la implementació del programa per a una millora contínua dins la seva execució, establint d'aquesta manera dues línies d'actuació. Per una banda, una proposta de transferència de coneixement, implementant la formació i per altre banda, una proposta d'investigació, analitzant els resultats de les implementacions. Poguent utilitzar d'aquesta manera, els resultats dels diferents moments avaluatius (pre, port i a llarg termini) per realitzar una comparació i l'anàlisi de resultats, abordant de forma clara, i amb resultats demostrables, la realitat que es presenta en els processos d'adopció i les diferències i semblances que es presenten a cada comunitat.

Com a proposta amb relació amb les dimensions del TFG, s'ha dirigit a formar als professionals tècnics que treballen en aquest àmbit, però la transferència d'aquesta proposta es podria valorar de manera política, ja que, que els diferents professionals tinguin uns coneixements i formacions, de manera periòdica, pot ser un determinant perquè puguin adquirir més continguts i tenir eines i habilitats per poder donar suport i acompanyament als infants i joves adoptants, i saber com actuar front possibles situacions i reaccions que poden sorgir. Per tant, aquesta proposta formativa pot ser un requisit legal per a tots els treballadors.

Seguint les possibles influències de polítiques educatives, tenir unes dades comparatives dels diferents professionals i serveis d'adopció actualitzats constantment, gràcies a la incorporació del programa de forma permanent, es poden detectar mancances i necessitats, ja siguin concretes d'una comunitat o de manera general. En definitiva, aquesta formació de cara al futur pot comportar unes dades concretes i constantment actualitzades, a nivell estatal per facilitar el recull d'informació i l'anàlisi de necessitats dins l'àmbit dels processos d'adopció.

Després d'haver realitzat les entrevistes i fer l'anàlisi comparatiu per comunitats, es té més present que un factor que dificulta que hi hagi un seguiment individualitzat o adaptat a les diferents edats, és la inversió econòmica i els recursos que disposen les diferents comunitats. Que es disposin o no d'aquests recursos, depèn de les polítiques públiques de l'Estat i de les mateixes comunitats, com ara augmentar les ràtios de treballadors, proporcionar més formació, una major transparència entre els diferents professionals, una creació/ millora de recursos...

En relació amb l'anteriorment esmentat, com a futures línies d'intervenció i actuació, que els professionals estiguin implicats és important pel bon desenvolupament dels diferents processos d'adopció pels infants i joves, però que les famílies s'impliquin i siguin conscients de la importància que té el benestar emocional dels infants i joves, és clau perquè els adoptants realitzin tot el procés, pre, durant i sobretot post-adopció, de la manera més adient possible. Per tant, aquesta formació podria anar enfocada també a les famílies com a un dels requisits centrals per determinar la seva idoneïtat com a família adoptant.

En definitiva que es promogui aquesta formació, crearà més consciència de lo important que és la dimensió psicològica i emocional dels infants i joves a la societat en general, i més en aquest procés, tant a les famílies que volen adoptar com als professionals d'aquests serveis, ja que moltes vegades aquests processos estan molt institucionalitzats i se centren poc en la percepció i comportaments dels infants i joves en tot el procés.

10. Referències Bibliogràfiques.

Armus, M., Duhald, C., Oliver, M., Woscoboinik, N., & UNICEF. (2012). *Desarrollo emocional. Clave para la primera infancia*. Unicef. https://maguared.gov.co/wp-content/uploads/2017/05/Desarrollo_emocional_0a3_simples.pdf

Arruabarrena, M. (2011). Maltrato psicológico a los niños, niñas y adolescentes en la familia: definición y valoración de su gravedad. *Psychosocial intervention*, *20*(1), 25-44. https://dx.doi.org/10.5093/in2011v20n1a3

AFAM (s,d). AFAM adopción. https://afamgranada.org/sobre-nosotros/afam-adopcion/

Axford, N., Elliott, D. S., & Little, M. (2012). Blueprints para Europa: promoviendo programas basados en la evidencia en los servicios de atención a la infancia. *Psychosocial Intervention*, *21*(2), 205-214. https://doi.org/10.5093/in2012a11

Bauzà, J. C., & Bennassar, M. D. C. (2009). Adolescencia y desarrollo emocional en la sociedad actual. *International Journal of Developmental and Educational Psychology*, *1*(1), 235-242. https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=349832320025

Barreto-Zarza, F., & Arranz-Freijo, E. B. (2022). Family Context, Parenting and Child Development: An Epigenetic Approach. *Social Sciences*, *11*(3), 113. https://doi.org/10.3390/socsci11030113

Casero, J. L. (2018). Adopción y acogimiento familiar. *Pediatría integral atr I*, 173. https://www.pediatriaintegral.es/publicacion-2018-06/adopcion-y-acogimiento-familiar-2/

Canzi, E., Rosnati, R., Palacios, J., & Román, M. (2018). Internationally adopted children's cognitive and social-emotional development during the first post-adoption year: A longitudinal study. *European Journal of Developmental Psychology*, *15*(5), 517-530. https://doi.org/10.1080/17405629.2017.1316257

Cardona, L. M. (2017). Primera infancia y educación emocional. *Revista Virtual Universidad Católica del Norte*, (52), 174-184. http://34.231.144.216/index.php/RevistaUCN/article/view/950

Cuña, A. D., & Machado, E. R. (2003). La percepción de las relaciones familiares por parte de los adolescentes. *Revista galego-portuguesa de psicoloxía e educación: revista de estudios e investigación en psicología y educación*, (9), 375-386. http://hdl.handle.net/2183/6950

Chamberlain, P. (1997) Treatment Foster Care Oregon. *Oregon Social Learning Center*. https://www.blueprintsprograms.org/programs/31999999/treatment-foster-care-oregon/

Delgado, A. O., & Jiménez, Á. P. (2004). Contexto familiar y desarrollo psicológico durante la adolescencia. *Familia y desarrollo psicológico*, 96-123. https://psicologiasantacruz.com/wp-content/uploads/2019/07/familia_y_desarrollo_psicologico_rinconmedico.net_.pdf

Diputación Foral de Bizkaia (s. f). *Adopción Nacional*. Diputación Foral de Vizcaya. https://www.bizkaia.eus/home2/Temas/DetalleTema.asp?Tem_Codigo=7496&Idioma=CA

Diputación Foral de Guipuzkoa (s. f). *Adopción*. Políticas Sociales. https://www.gipuzkoa.eus/es/web/gizartepolitika/servicios/programas-y-servicios/adopcion

España. Ley Orgánica 9/2019, de 19 de febrer, de la atención y los derechos de la infancia y la adolescencia de las Illes Balears [Internet] Boletín Oficial del Estado, de 13 de abril de 2019, núm. 89 https://www.boe.es/eli/es-ib/l/2019/02/19/9

España. Ley Orgánica 8/2021, de 4 de juny, de protección integral a la infancia y la adolescencia frente a la violencia [Internet] Boletín Oficial del Estado, de 5 de junio de 2021, núm. 134 https://www.boe.es/eli/es/lo/2021/06/04/8

Fernández, D. N., & Núñez, J. A. (2021). *Homologación de requisitos para los procesos de adopción en el caso de acogimiento familiar*. (Tesis de Doctorado, Universidad Católica de Santiago de Guayaquil). Repositorio institucional - Católica Universidad Javeriana http://201.159.223.180/bitstream/3317/16406/1/T-UCSG-PRE-JUR-DER-660.pdf

Finozzi, M. N. (2020). *Desarrollo emocional en la primera infancia.*(Trabajo final de grado Facultad de Psicología) Repostorio institucional – Universidad de la República. https://www.colibri.udelar.edu.uy/jspui/bitstream/20.500.12008/28817/1/natalia_finozzi_tfg.pdf

Gallardo Vázquez, P. (2006). El desarrollo emocional en la educación primaria (6-12 años). *Cuestiones pedagógicas, 18, 145-161*. https://revistascientificas.us.es/index.php/Cuestiones-Pedagogicas/article/view/10044

Generalitat de Catalunya (2020). *Adopcions d'infants a Catalunya.* Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència. https://web.gencat.cat/ca/tramits/que-cal-fer-si/adopto-i-o-acullo-un-infant/adopcio-infants-catalunya/

Guil, R., Mestre, J. M., Gil-Olarte, P., Gabriel, G., & Zayas, A. (2018). Desarrollo de la inteligencia emocional en la primera infancia: una guía para la intervención. *Universitas Psychologica*, *17*(4), 1-12. https://doi.org/10.11144/Javeriana.upsy17-4.diep

Henao, G. C., & García, M. C. (2009). Interacción familiar y desarrollo emocional en niños y niñas. *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, niñez y juventud*, *7*(2), 785-802. https://www.redalyc.org/pdf/773/77315614009.pdf

Henschel, S., Nandrino, J. L., & Doba, K. (2020). Emotion regulation and empathic abilities in young adults: The role of attachment styles. *Personality and Individual Differences*, *156*, 109763. https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109763

IMAS (s.d). *Adopción nacional*. Infancia y Familias. https://www.imasmallorca.net/es/unprograma/41

Infantes, C. (2018). *La adopción en España: contextos de desarrollo, ajuste y rupturas* (Tesis de Doctorado, Departamento de Psicología Evolutiva y de la Educación) Repositorio institucional - Universidad de Sevilla. https://hdl.handle.net/11441/81275

Irwin, L. G., Siddiqi, A., & Hertzman, C. (2007). Desarrollo de la primera infancia: un potente ecualizador. *Comisión sobre los Determinantes Sociales de la Salud de la Organización Mundial de la Salud.* https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2020/12/early-child-dev-ecdkn-es.pdf

Junta de Andalucía (s. d). *Pasos principales para realizar una adopción nacional*. Consejería de Igualdad, Políticas Sociales y conciliación. https://www.juntadeandalucia.es/organismos/igualdadpoliticassocialesyconciliacion/areas/infancia-familias/adopcion-nacional/paginas/pasos-adopcion.html

Juffer, F., Van IJzendoorn, M. H., & Palacios, J. (2011). Children's recovery after adoption. *Infancia y Aprendizaje: Journal for the Study of Education and Development, 34*(1), 3–18. https://doi.org/10.1174/021037011794390102

Lewis, C., Kwee, J., Rossen, L., & McDonald, M. (2022). Integrating Attachment Processes with Lifespan Integration Therapy: a Hermeneutic Single Case Efficacy Design with an Adopted Child. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, *15*(1), 131-148. https://doi.org/10.1007/s40653-021-00395-5

Martínez, C. G. (2020). Distribución territorial de competencias en el sistema de protección a la infancia y la adolescencia en España: el encuadre normativo de la pobreza infantil en nuestra legislación. *Presupuesto y gasto público*, (98), 111-130. https://www.ief.es/docs/destacados/publicaciones/revistas/pgp/98.pdf

Mansilla, M. (2000). Etapas del desarrollo humano. *Revista de Investigación en Psicología,* 3(2), 1-12. http://ateneo.unmsm.edu.pe/handle/123456789/2035

Medina, A. J. L. (2017). Detección de posibles riesgos de desprotección infantil en el ámbito escolar. *Intervención psicoeducativa en la desadaptación social: IPSE,* 10, 23-34. https://accedacris.ulpgc.es/handle/10553/91276

Molinero, L. R. (2007). El adolescente y su entorno: familia, amigos, escuela y medios. *Revista Española de Pediatría*, *63*(1), 29-37. https://www.seinap.es/revista-de-pediatria/

Ochaita E. & Espinosa, M. A. (2012). Los derechos de la Infància desde la perspectiva de las necesidades. *Educativo Siglo XXI*, *30*(2), 25-46. https://revistas.um.es/educatio/article/view/153671

Onis, M. D., et al. (2007). Development of a who growth reference for school-aged children and adolescents. *Bulletin of the World health Organization*, *85*(9), 660-667. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2636412/

Palacios, J., & Castañeda, E. (2009). *La primera infancia (0-6 años) y su futuro*. Organización de Estados Iberoamericanos para la Educación, la Ciencia y la Cultura. https://www.oei.es/uploads/files/consejoasesor/DocumentacionComplementaria/Infancia/2009-Metas-Primera-Infancia.pdf

Paniagua, C., Jiménez-Morago, J., & Palacios, J. (2017). Adopciones rotas en Andalucía: caracterización y propuestas para la intervención. *Apuntes de Psicología*, *34*(2-3), 301-309. https://apuntesdepsicologia.es/index.php/revista/article/view/622/469

Pascual-Lavilla, S. (2020). La desprotección infantil en España: un análisis comparativo entre comunidades autónomas. *Aposta*, *revista de ciencias sociales* (86), 103-124. http://apostadigital.com/revistav3/hemeroteca/senapascual.pdf

Palacios, J. (2009). La adopción como intervención y la intervención en adopción. *Papeles del psicólogo*, *30*(1), 53-62. https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=77811388007

Palacios, J. (2017). Adopción no es patología. *Clínica Contemporánea*, *8*(2), 1-10. http://doi.org/10.5093/cc2017a9

Perales, G., Peris, S., & Millán, M. C. (2007). Trastornos de conducta en niños adoptados. *Revista De Psiquiatría Infanto-Juvenil*, *24*(2, 3 y 4), 224-231. https://www.aepnya.eu/index.php/revistaaepnya/article/view/104

Pereda, N. (2010). El espectro del abuso sexual en la infancia: definición y tipología. *Revista de Psicopatología y salud mental del niño y del adolescente*, *16*, 69-78. https://www.fundacioorienta.com/wp-content/uploads/2019/02/Pereda-Noemi-16.pdf

Pérez, S. P., & Santiago, M. A. (2002). El concepto de adolescencia. *Manual de prácticas clínicas para la atención integral a la salud en la adolescencia*, *2(*1), 15-21. https://ccp.ucr.ac.cr/bvp/pdf/adolescencia/Capitulo%20I.pdf

Renom, A. (2012). Educación emocional: programa para educación primaria (6-12 años). *Wolters Kluwer Education*, 23-26. https://ciec.edu.co/wp-content/uploads/2018/11/Educacion-emocional-programa-para-educacion-primaria-6-12-anos-FREELIBROS.ORG-1.pdf

Román, M., & Palacios, J. (2011). Separación, pérdida y nuevas vinculaciones: el apego en la adopción. *Acción psicológica*, *8*(2), 99-111. https://www.redalyc.org/pdf/3440/344030766008.pdf

Rosenblum, G. D., & Lewis, M. (2003). Emotional development in adolescence. *Blackwell handbook of adolescence*, 188-269. https://psycnet.apa.org/record/2003-00784-013

Salazar, E. E. C., & Centeno, M. R. V. (2019). El ambiente familiar y su incidencia en el apego materno infantil: Importancia de las relaciones afectivas en edad temprana. *Revista Arbitrada Interdisciplinaria de Ciencias de la Salud. Salud y Vida*, *3*(6), 324-355. http://dx.doi.org/10.35381/s.v.v3i6.352

Silva, R., & Tuleski, S. C. (2014). La actividad infantil y el desarrollo emocional en la infancia. *Revista Intercontinental de psicologia y educación*. 16(2), 9-30. https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=80231541002

Schoeps, K., et al. (2019). Competencias emocionales y autoestima en la adolescencia: impacto sobre el ajuste psicológico. *Revista de Psicología Clínica con Niños y Adolescentes*, *6*(1), 51-56. https://hdl.handle.net/11000/4971

Smith, K. E., & Pollak, S. D. (2021). Social relationships and children's perceptions of adversity. *Child Development Perspectives*, *15*(4), 228-234. https://doi.org/10.1111/cdep.12427

Thümmler, R., Engel, E. M., & Bartz, J. (2022). Strengthening Emotional Development and Emotion Regulation in Childhood—As a Key Task in Early Childhood Education. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *19*(7), 3978. https://doi.org/10.3390/ijerph19073978

UME Alaia (s. d). *Presentación*. Asociación de familias adoptantes. https://www.umealaiabizkaia.com/es/Ume%20Alaia/presentación.html

White, H., Sabarwal, S., & de Hoop, T. (2014). *Randomized Controlled Trials (RCTs): Methodological Briefs-Impact Evaluation (7)*, 1-15. https://www.unicef-irc.org/publications/752-randomized-controlled-trials-rcts-methodological-briefs-impact-evaluation-no-7.html

Xunta de Galicia (s. d). *Adopción nacional*. Portal Gallego de adopciones. https://adopcions.xunta.es/index.php?idMenu=13&idIdioma=1

Zapirain, N. P., & Arratibel, M. E. (2012). Las relaciones de apego con el padre y la madre en la segunda infancia y su relación con la autoestima. *International Journal of Developmental and Educational Psychology*, *1*(1), 177-187. http://hdl.handle.net/10662/2564

11. Annexes

Taula 12:

Preguntes realitzades als diferents professionals dels programes de les diferents comunitats seleccionades.

- Hi ha diferents entitats implicades en el procés? Quines?
- Quin és el procediment d'adopcions que segueix la comunitat?
- Es disposa d'un suport psicològic individualitzat als adoptants?
- Aquest suport psicològic es diferent segons les edats dels adoptants?
- Es realitza un suport psicològic a les diferents etapes del procés d'adopció? (pre, durant i post-adopció)
- El suport que proporcionen també ajuda a les famílies?

Font: elaboració pròpia a partir dels objectius del TFG

Taula 13:

Característiques dels programes basats en l'evidència internacionals

		Familias Unidas (2003)	***Treatment Foster Care Oregon (2003)***
Qualitat d'avaluació	Definició del programa	x	x
	Mida de la mostra	x	x
	Avaluació constant	x	x
	Anàlisis de necessitats		
Especificitat de la intervenció	Descripció de components	x	x
	Format del programa	x	x
	Resultats esperats	x	x
	Contrasts evidència científica		
Impacte de la intervenció	Resultats positius concrets		x
	Evidència d'efectes perjudicials		
Disponibilitat de la seva disseminació	Recursos humans i suport tècnic		x
	Recursos financers		
	Recursos materials		
	Suport tècnic		x

Font: elaboració pròpia a partir de les característiques dels programes basats en l'evidència

Taula 14:

Disseny d'un programa de formació

Nom:

Programa de formació de la dimensió psicològica i emocional dels infants i joves en el procés d'adopció

Característiques:

- Formació **enfocada** als professionals implicats en els serveis d'adopció enfront de la dimensió emocional dels infants i joves.
- Els **fonaments** segueixen els estàndards basats en l'evidència
- Els **responsables** de la realització de la formació són un servei d'experts, especialitzats en la temàtica.
- Els que **gestionen** el programa són els diferents professionals que treballen dins l'àmbit d'adopcions, com també els òrgans de govern de les comunitats pertinents.
- **L'estructura** del programa està organitzada en 10/11 sessions
- La **temporalització** és de 2 hores cada sessió caracteritzada per la seva flexibilitat adaptant-se a les característiques dels destinataris i la normativa legal de la comunitat corresponent.

Objectius:

- **Generals**
  - Incorporar a tots els professionals d'aquest àmbit d'intervenció creant una xarxa de contacte i comunicació.
  - Crear un programa basat en l'evidència, per la implicació en aquests serveis
  - Proporcionar un suport i assessorament als infants i joves, dins els processos d'adopció, segons la seva edat i característiques personals.
- **Específics**
  - Facilitar eines i recursos perquè els professionals puguin actuar segons les característiques i necessitats de l'adoptant
  - Proporcionar als professionals estratègies per detectar possibles situacions d'alerta.
  - Dotar d'eines per ajudar i conscienciar a les famílies enfront de la dimensió emocional

Fases del programa:

- **Fase 1:**
  - Concretar la comunitat que es realitzarà la formació.
  - Coordinar el grup de formadors (serveis d'experts).
  - Organitzar amb grup els diferents destinataris de la formació.
  - Planificar la formació i les avaluacions que es requereixen.
- **Fase 2:**
  - Avaluació inicial als destinataris.
  - Adaptar els continguts segons els resultats del pretest.
  - Realitzar la formació amb els diferents blocs temàtics (marc teòric, relacions interpersonals i propostes d'actuació).
- **Fase 3:**
  - Proporcionar una avaluació dels resultats.
  - El servei d'experts realitza una anàlisis comparatiu dels resultats.
  - Determinar si el programa requereix canvis o millores.
- **Fase 4:**
  - Avaluació dels resultats dels destinataris del programa a llarg termini quant a la formació realitzada.
  - Avaluació dels efectes del programa amb relació a les dimensions del infant i joves.
  - Anàlisis de possibles modificacions del programa, quant a estructura i continguts d'aquest.

Continguts:

- Bloc 1: Conceptes teòrics: dimensió emocional (5 sessions)
- Bloc 2: Relacions interpersonals (3 sessions)
- Bloc 3: Estratègies i propostes d'actuació (2 sessions)

Recursos:

- Recursos econòmics
  - Programa finançat pels serveis de les diferents comunitats i l'òrgan de poder corresponent.
- Recursos humans
  - Servei d'experts especialitzats en la dimensió emocional dels infants i joves.

- Diferents professionals encarregats de la gestió dels processos d'avaluació.

- Recursos materials
  - Material de formació de formadors
  - Material per realitzar les diferents sessions (ordinador, presentació...)

Procés avaluatiu

- Pre-test,
- Post-test
- Avaluació de seguiment (6 mesos després de la darrera formació).

Indicadors d'avaluació:

- Concepte de dimensió emocional
- Característiques i necessitats emocionals segons l'etapa vital.
- Normativa legal de la comunitat corresponent.
- Conscienciar-se de la importància de les relacions interpersonals
- Tenir coneixement sobre estratègies i actuacions sobre possibles situacions

Font: elaboració pròpia a partir dels objectius de la proposta formativa